

М. Г. Чорний, Л. О. Чорна

Канівський природний заповідник

КАНІВСЬКИЙ ПРИРОДНИЙ ЗАПОВІДНИК Знаходиться у Канів. р-ні Черкас. обл. Створ. 1923 з ініціативи *В. Різниченка* як Держ. лісостеп. заповідник ім. Т. Шевченка. Від 1933 – Середньодніпров., 1939–51 – Канів. біогеогр. заповідник, 1968 відновл. як Канів. держ. заповідник, від 1992 – сучасна назва. Пл. 2026,98 га, зокрема охорон. зони – 1354 га. Підпорядк. Київ. університету, який водночас є і наук. куратором. Розташ. переважно на правому березі [Дніпра](#), на тер. колиш. дачі «Княжа Гора» [М. Біляшівського](#) (тут знаходиться його могила). У рельєфі виділяють куполоподібні та видовж. підвищення, розчленов. розгалуж. яружно-балк. мережею. За фіз.-геогр. районуванням тер. заповідника знаходиться на межі Дністров.-Дніпров. та Лівобережно-Дніпров. лісостеп. країв Лісостеп. зони, за геоботан. належить до Уман.-Канів. (Правобереж. центр.) округу Поділ.-Середньопридніпров. підпровінції Східноєвроп. провінції Європ.-Сибір. лісостеп. області. К. п. з. об'єднує 3 різні за природ. особливостями частини: надзаплавну (вкриті лісом яри та пагорби на правому березі Дніпра – Канів. геол. дислокації), 2 заплав. о-ви Дніпра – Круглик, Шелестів. Після будівництва Канів. ГЕС до складу заповідника увійшли і Зміїні о-ви у Канів. водосховищі. Рослин. покрив заплави представлений угрупованнями водяної, прибережно-водяної, лучної та лісової флори. У деревостані найнижчі ділянки займають вербові ліси, підвищені – тополеві, найвищі – шелюга, костриця. На борових терасах переважають болотна (осоково-гіпнові болота), прибережно-водяна, лісова (сосна, дуб) формації. На місці зведених лісів – травостій, деревно-чагарник. угруповання перших етапів демутації лісової рослинності. На лесових терасах зростають на сх. межі ареалу грабові ліси, є посадки робінії, лучно-степ. ділянки. Флора заповідника налічує 1018 видів водоростей, 170 – лишайників, 138 – мохів, 990 – судин. рослин, 1254 – грибів. До Зеленої книги України занес. 7 рослин. угруповань, до Червоної книги України – 29 видів судин. рослин (чина ряба, скополія карніолійська, сальвінія плаваюча, гронянка півмісяцева, сон чорніючий, ковила дніпровська та ін.). Серед видів, занес. до Європ. Червоного списку, – щавель український, фіалка Лавренка, жовтозілля дніпровське, козельці українські, шипшина яблучна, верблюдка лиса. У тварин. світі – 53 види ссавців, 226 – птахів, 11 – земноводних, 8 – плазунів, понад 10 тис. – безхребетних, з них бл. 8 тис. – комах. Щороку на Дніпрі біля К. п. з. зимує бл. 20 орланів-білохвостів, від 1996 цей птах гніздиться у заповіднику. Трапляються лелека чорний, скопа, зміїд, балабан та ін. (усі – занес. до

Червоної книги України). На о-ві Круглик – колонія чаплі сірої (бл. 400 гнізд), гніздиться також баклан великий. Восени у затоках та затопл. лісі на Круглику – сотні качок, куликів, мартинів. Водяться косуля, кабан, лисиця, заєць, лось; на о-вах постійно мешкають кілька сімей бобрів, видра, норка. Серед земноводних – жаби гостроморда, трав'яна, ставкова, ропуха сіра, квакша, часничниця, тритони звичайний і гребінчастий. Плазуни представлені ящірками зеленою та прудкою, вужем, веретільницею, мідянкою, гадюкою звичайною. До Червоної книги України занес. 35 видів комах, 6 – ссавців, 26 – птахів. На тер. К. п. з. – залишки 2 скіф. городищ 4 ст. до н. е., поселення полян 4 ст. н. е., давньорус. городища Родень (9–13 ст.). Від 1995 видається ж. «Заповідна справа в Україні». На базі заповідника діє навч. центр для підвищення кваліфікації пров. фахівців заповід. справи України.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Кришталь О. П. Канівський біогеографічний заповідник // Зб. пр. Канів. біогеогр. заповідника. К., 1947. Т. 1, вип. 1;
2. Шевчик В. Л., Соломаха В. А., Войтюк Ю. О. Синтаксономія рослинності та список флори Канівського природного заповідника // Укр. фітоценол. зб. Вип. 1(4). Сер. Б: природно-заповідні тер. К., 1996;
3. Чорна Л. О., Чорний М. Г. Канівський природний заповідник: шлях за 80 років // Заповідна справа в Україні. 2002. Т. 8, вип. 2;
4. Вони ж. Неповторний куточок України // Нариси історії Київ. університету. К., 2004;
5. Гриби Канівського природного заповідника. К., 2008.

Бібліографічний опис:

Канівський природний заповідник / М. Г. Чорний, Л. О. Чорна // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-9321>. – Останнє поновлення : 1 січ. 2023.

